

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

В. В. Мартинець,

Т. Г. Ємельянова,

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

У статті запропоновані теоретичні і методичні підходи оцінки економічної ефективності діяльності підприємства будівельної галузі на основі використання факторного аналізу. Досліджуються чинники зниження ефективності діяльності підприємств галузі та пропонується комплекс управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємств галузі.

Ключові слова: ефективність, факторний аналіз, господарська діяльність підприємства, управлінські рішення.

ВСТУП

Значна кількість вітчизняних підприємств будівельної галузі несе збитки через відсутність господарських резервів для підвищення економічної ефективності їх діяльності.

Різні аспекти управління економічною ефективністю досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені-економісти: В. В. Іванієнко, В. В. Ковальов, О. М. Волкова, Н. П. Іващенко, В. Я. Нусінов, А. М. Турило та інші. Проте проблема підвищення економічної ефективності залишається актуальною до цього часу.

Основним інструментом для оцінки фінансового стану підприємства є факторний аналіз, який характеризує результати фінансово – економічної діяльності підприємства. Для ухвалення того або іншого рішення необхідно проаналізувати забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, доцільність і ефективність їх використання, платоспроможність підприємства та його фінансові взаємини з партнерами. Аналіз і оцінка факторних показників необхідні для визначення негативного та позитивного впливу різних факторів з метою ефективного управління підприємством. На основі результатів фінансового аналізу здійснюють планування і приймають рішення, щодо удосконалення напрямів діяльності підприємства.

Таким чином, метою статті є удосконалення науково-методичних підходів до управління економічною ефективністю діяльності підприємств будівельної галузі на основі факторного аналізу економічних показників діяльності підприємств, обґрунтування шляхів зниження витрат та визначення міри впливу запропонованих заходів на показник економічної ефективності підприємств галузі.

**РЕЗУЛЬТАТИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ
ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

На рівень соціально-економічної ефективності виробництва впливає безліч чинників. Доцільно розглядати комплекс чинників, оскільки вони діють одночасно і зумовлюють поведінку економічної системи в умовах невизначеності.

Синергетичний ефект дії комплексу чинників проявляється у специфічності поведінки кожного підприємства. Слід брати до уваги зовнішні та внутрішні фактори, що діють на кожну підсистему управління, оскільки нехтуючи одним видом чинників, наші результати

дослідження можуть бути невірними. У зв'язку з цим для практичного розв'язання завдань управління ефективністю важливого значення набуває класифікація чинників її зростання (табл. 1).

Таблиця 1 – Класифікація чинників економічної ефективності діяльності підприємств будівельної галузі

Види витрат і ресурсів (джерела підвищення ефективності)	Основні напрямки розвитку і удосконалення виробництва	Місце реалізації чинників у системі управління виробництвом	
		Внутрішні	Зовнішні
Продуктивність праці	Науково-технічний прогрес	«Тверді»: – технологія; – устаткування; – матеріали та енергія; – об'єкти будівництва	Державна, економічна і соціальна політика
Фондомісткість	Структура будівельної діяльності	«М'які»: – працівники; – організація і системи; – методи роботи; – стиль	Інституційні механізми
Матеріаломісткість продукції	Організаційні системи управління		Інфраструктура
Природні ресурси	Форми і методи організації будівництва		Структурні зміни
	Планування і мотивація процесу будівництва		

Усі чинники доцільно класифікувати за обмеженою кількістю групувальних ознак, що сприяє визначенню головних напрямків і шляхів підвищення ефективності виробництва (продуктивності діяльності підприємств).

Для визначення ступеню впливу чинників на фінансовий стан підприємств будівельної галузі доцільно провести детермінований факторний аналіз економічних показників, що відображають дію основних факторів на показник економічної ефективності діяльності підприємства.

Практичне використання запропонованих методичних підходів було апробовано на прикладі будівельного підприємства ТОВ «Суми-Стройінвест».

Для комплексного аналізу ефективності діяльності підприємства пропонуємо розглянути вісім показників ефективності та фактори, що впливають на їх динаміку табл. 2, [3 с. 74].

Результати факторного аналізу за приведеними факторними моделями дозволяють:

- оцінити рівень, динаміку, відхилення від параметрів, передбачених у бізнес-плані (прогнозу, проекті), а також від даних інших аналогічних підприємств за показниками ефективності діяльності;
- визначити резерви зростання ефективності і (або) напряму подальшого їх дослідження;
- розробити обгрунтовані варіанти управлінських рішень, направлені на підвищення ефективності;
- розрахувати прогнозований рівень ефективності з врахуванням запланованих змін в господарській діяльності підприємства;
- встановити вплив рівня ефективності і його зміни у пофакторному розрізі на міру стійкості фінансового стану підприємства [8].

Таблиця 2. – Методичні підходи та результати факторного аналізу господарської діяльності на прикладі ТОВ «Суми-Стройінвест»

Пор. номер	Показник	Розрахунок показника	Умовні позначки	Значення	
				за 2009 р.	за 2010 р.
1	2	3	4	5	6
1	Рентабельність активів	$P_A = Y_{АП} \cdot O_{АП} \cdot P_{ПР} \cdot K_{ПФР} \cdot K_{ЕЛ} \cdot 100$	$Y_{АП}$ – частка реальних активів, використаних з підприємницькою метою, у загальній сукупності активів; $O_{АП}$ – коефіцієнт віддачі реальних активів, використаних з підприємницькою метою; $P_{ПР}$ – рентабельність продажів, розрахована, виходячи із прибутку від продажів; $K_{ПФР}$ – коефіцієнт відношення чистого прибутку та балансового прибутку; $K_{ЕЛ}$ – коефіцієнт відношення чистого прибутку та балансового прибутку	2,38 %	2,97 %
2	Рентабельність виробничих фондів	$P_{ВФ} = \frac{P_{ПР}}{\Phi E + K_{ЗЗ}} \cdot 100$	$P_{ПР}$ – рентабельність продажів, розрахована, виходячи з прибутку від продажів; ΦE – коефіцієнт фондомісткості продукції; $K_{ЗЗ}$ – коефіцієнт закріплення запасів	37,7 %	38,42%
3	Рентабельність власного капіталу	$P_{ВК} = O_{ВК} \cdot P_{ПРЧ} \cdot 100$	$O_{ВК}$ – коефіцієнт віддачі власного капіталу; $P_{ПРЧ}$ – рентабельність продажів, розрахована виходячи із чистого прибутку	39,48 %	43,95 %
4	Рентабельність акціонерного капіталу	$P_{АК} = O_{АК} \cdot P_{ПРЧ} \cdot 100$	$O_{АК}$ – коефіцієнт віддачі акціонерного (статутного) капіталу	54,95 %	70,8 %

Продовження табл. 2.

1	2	3	4	5	6
5	Дохідність акціонерного капіталу	$D_{AK} = K_{AKC} \cdot K_{СК} \cdot O_K \cdot P_{ПРЧ} \cdot Y_D$	K_{AKC} – коефіцієнт відношення власного і статутного (акціонерного) капіталу; $K_{СК}$ – коефіцієнт відношення сукупного та власного капіталів; O_K – коефіцієнт віддачі сукупного капіталу; Y_D – частка нарахованих дивідендів у чистому прибутку	6 коп.	9 коп.
6	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	$K_{УЕР} = P_{СК} \cdot (1 - Y_D)$	$P_{СК}$ – рентабельність власного капіталу. Y_D – частка нарахованих дивідендів (процентів) у чистому прибутку	36 %	38 %
7	Рентабельність продажів	$P_{ПР} = \frac{B - ПС_{ПР}}{B} \cdot 100, \quad (8)$ $ПС_{ПР} = C + KB + AB$	$ПС_{ПР}$ – повна собівартість проданої продукції; C – собівартість проданих товарів, послуг, робіт; KB – комерційні витрати; AB – адміністративні витрати	15 %	17 %
8	Витрати на 1 грн доходу від реалізації товарів, робіт, послуг	$Z = ME + ЗПЕ + AE + УПЗ$	ME – матеріаломісткість проданої продукції, робіт, послуг; $ЗПЕ$ – зарплатомісткість проданої продукції, робіт, послуг; AE – амортизаціємісткість проданої продукції; $УПЗ$ – питомі інші витрати на продану продукцію (місткість собівартості проданої продукції у частині інших витрат)	79 коп.	84 коп.

Провівши факторний аналіз показників ефективності діяльності підприємства ТОВ «Суми-Стройінвест», можемо розрахувати темпи росту кожного із показників (рис. 1).

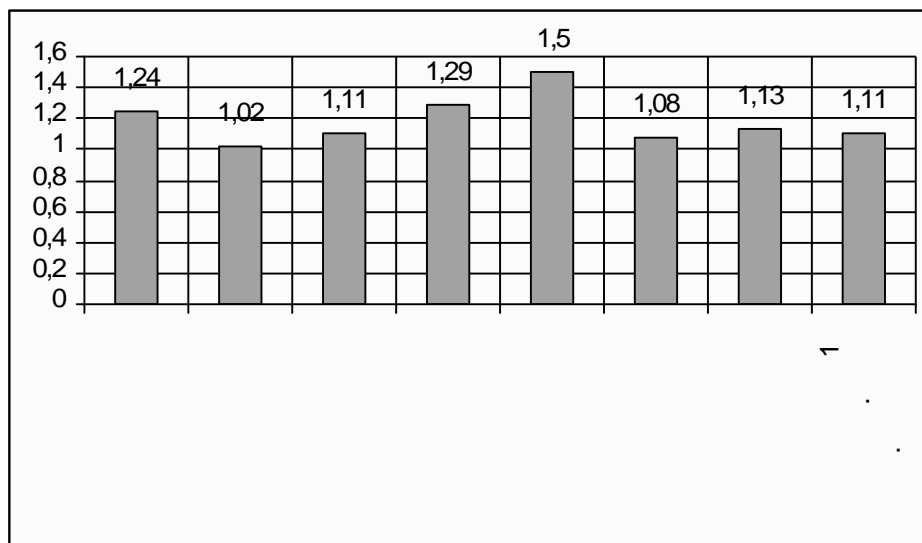

Рисунок 1 – Динаміка показників ефективності діяльності підприємства ТОВ «Суми-Стройінвест» за 2009-2010 роки

За результатами детального факторного аналізу було встановлено, що показник витрат на 1 грн. доходу від реалізованої продукції збільшився. До цього призвело збільшення матеріальних витрат, витрат на оплату праці, витрат на амортизацію виробничих фондів. Враховуючи подібні тенденції, нами пропонується ряд управлінських рішень, спрямованих на зменшення цих витрат.

Пропонуємо провести на підприємстві такі заходи зі зниження витрат та підвищення чистого доходу:

1. Зменшення матеріальних витрат за рахунок закупівлі цегли оптом.

Економія буде складати 28200 грн.

2. Зменшення матеріальних витрат за рахунок зміни постачальна на дерев'яні балки діаметром 180 мм.

Економія складе 24000 грн.

3. Відмовитися від реклами на радіо, надати більшу увагу зовнішній рекламі у транспорті, розміщувати рекламу у газеті «Ваш шанс».

Економія коштів на рекламу становить 54580 грн.

4. Чистий дохід від реалізації запасів складає 63 тис. грн.

Модельовання оцінки впливу управлінських рішень на показник витрат на 1 грн. виручки дало змогу виявити тенденції зниження даних витрат на 10,7 % (табл. 2).

З кожної гривні реалізованої продукції наш прибуток збільшиться на 9 копійок і буде складати 232442,5 тис. грн (рис. 2).

Ефективність діяльності підприємства зросте на 6 % за рахунок реалізації запропонованих заходів.

Таблиця 2 – Вплив запропонованих управлінських рішень на показник витрат на 1 грн виручки

Пор. номер	Пропозиція	Розрахунок показника	Результат до запровадження заходу, грн	Результат після запровадження заходу, грн
1	Зниження матеріальних витрат на 1 грн. виручки: – за рахунок закупівлі цегли за оптовими цінами; – за рахунок зміни постачальника на дерев'яні балки	$MB_{1грн.} = \frac{MB}{B}$, де MB - матеріальні витрати; B - виручка	0,36	0,35 0,356 0,35
2	Зниження витрат на збут за рахунок зниження витрат на рекламу на 1 грн виручки	$BЗ_{1грн.} = \frac{BЗ}{B}$, де $BЗ$ - витрати на збут	0,08	0,07
3	Зниження витрат на оплату праці на 1 грн виручки (ВОП)	$ВОП_{1грн.} = \frac{ВОП}{B}$	0,4	0,33
4	Витрата на амортизацію на 1 грн виручки (АЕ).	$АЕ_{1грн} = \frac{АЕ}{B}$	0,001	0,0005
5	Витрати на 1 грн виручки від реалізації (З)	$З = MB + PB + ВОП + АЕ$	0,84	0,75

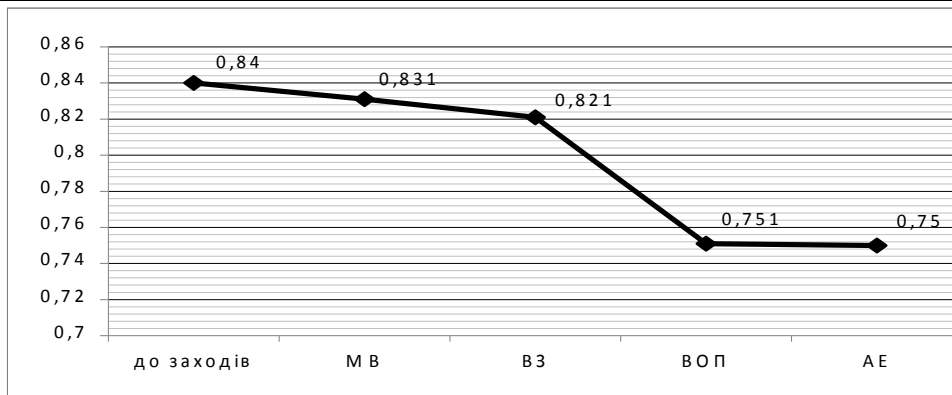

Рисунок 2 – Витрати на 1 грн виручки від реалізації під дією запропонованих заходів

ВИСНОВКИ

Виходячи з розрахунків, можна зробити висновок, що темпи росту усіх факторних показників мають позитивну тенденцію, оскільки немає жодного значення <1 , але для показника витрат на 1 грн. товарної продукції такий темп росту є негативним фактором, тому необхідно розробити і оцінити заходи щодо зменшення цих витрат.

На основі проведених розрахунків було запропоновано комплекс заходів, щодо підвищення ефективності діяльності ТОВ «Суми-Стройінвест», а саме: зменшення матеріальних витрат за рахунок закупівлі цегли оптом; зменшення матеріальних витрат за рахунок зміни постачальника на дерев'яні балки діаметром 180 мм; відмовитися від реклами на радіо, надати більшу увагу зовнішній рекламі у транспорті, розміщувати рекламу у газеті «Ваш шанс»; реалізація невикористаних залишків будівельних матеріалів.

SUMMARY

METHODOLOGICAL APPROACHES TO EVALUATION OF ECONOMIC EFFICIENCY OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

V. Martynets, T. Emelyanova,

Sumy State University,

2, Rymsky-Korsakov Str., Sumy, 40007, Ukraine

The article deals with the theoretical and methodological approaches to the assessment of the economic efficiency of construction enterprises on the basis of factor analysis. It revealed the main reasons of low level performance of the companies of the industry and offers the development of the necessary management solutions for its improvement; identified major reserves to reduce costs, found an opportunity to increase the net income of the company; estimated the effectiveness of the company before and after the introduction of the proposed measures.

Keywords: *efficiency, factor analysis, business enterprise, management decisions.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Осовська Г. В. Менеджмент організацій : навч. посібник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. - К. : Кондор, 2005. - 860 с.
2. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ : учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. - К. : МАУП, 2003. - 368 с.
3. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова - М. : ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2000. - 424 с.
4. Орлов П. А. Экономика предприятия: учеб. пособие / П. А. Орлов. - Х. : РИО ХГЭУ, 2000. - 401 с.
5. Лямец В. І. Системний аналіз. Вступний курс / В. І. Лямец, А. Д. Тевяшев. - 2-е вид., перероб. та допов. - Х. : ХНУРЕ, 2004. - 448 с.
6. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. - М. : ИНФРА-М., 1996. - 176 с.
7. Афанасьев М. В. Економіка підприємства: навчально-методичний посібник [для самостійного вивчення дисципліни] / М. В. Афанасьєв, А. Б. Гончаров; за ред. М. В. Афанасьєва. - Х. : ВД «ІНЖЕК», 2003. - 410 с.
8. Иваниенко В. В. Финансовый анализ : учеб. пособие / В. В. Иваниенко. - 2-е изд. - Х. : Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. - 176 с.
9. Иващенко Н. П. Экономика фирмы : учебник / Н. П. Иващенко - М. : ИНФРА, 2006. - 528 с.
10. Федуллова Л. І. Менеджмент організацій : підручник / Л. І. Федуллова. - К. : Либідь, 2003. - 448 с.
11. Нусинов В. Я. Экономический анализ деятельности предприятий и объединений в промышленности : учеб. пособие / В. Я. Нусинов, А. М. Турило, А. Г. Темченко. - Кривой Рог : Минерал, 1999. - 172 с.

Надійшла до редакції 6 листопада 2013 р.